

УДК 327(477)(477.87)(437.6)

Л. КАМПОВ

СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ СПІЛЬНИХ УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКИХ ПРОЕКТІВ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

У статті йде мова про важливість виконання проектів транскордонного співробітництва для України. Дається аналіз стану реалізації проектів транскордонного співробітництва за участю України і Словаччини, їх результатів.

Ключові слова: *транскордонне співробітництво, ЄІСП, спільні українсько-словацькі проекти, програма прикордонного співробітництва, Карпатський регіон.*

Актуальність теми дослідження. Розвиток транскордонного співробітництва і прикордонної інфраструктури є для Закарпатської області одним із найбільш пріоритетних напрямів, адже вона межує з чотирма країнами Європейського Союзу. На сьогодні область має тісні економічні та гуманітарні зв'язки зі всіма прикордонними регіонами сусідніх країн, у тому числі зі Словаччиною. Зокрема, підписано угоди про співпрацю з Пряшівським і Кошицьким самоврядними краями Словаччини.

Програми транскордонного співробітництва дозволяють розв'язати багато проблем регіонів – розвивають малий та середній бізнес, туризм, торгівлю, транспорт, прискорюють впровадження новітніх технологій.

Саме міжнародні проекти є тими «точками росту», які помітно впливають і на економіку, і на рівень культури держави в цілому. Завдяки допомозі Євросоюзу українські прикордонні регіони здатні поступово перетворитися на

осередки європейського розвитку, які здійснять європейські прагнення України [1].

Виклад основного матеріалу. Ще чотири роки тому допомога Європейського Союзу країнам Європейської програми сусідства (ЄПС), а серед них і Україні, надавалася в межах різних програм, включаючи TACIS, MEDA, PHARE та інші. А з 1 січня 2007 року вся допомога прикордонним областям надається в рамках нового фінансового інструменту для країн, що охоплюються ЄПС, – Європейського інструменту сусідства і партнерства (ЄІСП), який включає не лише національні, але й міжнаціональні, регіональні, тематичні і, звичайно, транскордонні програми [2].

Згідно зі Стратегією транскордонного співробітництва ЄС на 2007 – 2013 роки, ці програми спрямовані на виконання чотирьох взаємопов'язаних завдань [3]:

- сприяння економічному та соціальному розвитку в прикордонних районах;
- співпраця в подоланні спільних викликів у таких сферах як навколишнє середовище, охорона здоров'я, попередження й боротьба з організованою злочинністю;
- забезпечення ефективних і безпечних кордонів;
- сприяння поширенню міжлюдських контактів.

На сучасному етапі Євросоюз виділяє для Закарпаття 6,3 млн. грн. на реалізацію 13 проектів у межах Програми прикордонного співробітництва європейського інструменту сусідства та партнерства (ЄІСП) «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна» 2007-2013 [4]. Метою цієї програми є підтримка за допомогою Європейського Союзу заходів, спрямованих на інтенсифікацію та поглиблення соціально-економічного співробітництва між регіонами України та регіонами країн-членів, що мають спільний кордон.

Можна навести кілька прикладів перших успішних проектів українсько-словацького транскордонного співробітництва. Серед них:

- проект словацько-української транскордонної співпраці у сфері туризму (Неприбуткова організація «Панонія»);
 - комплексне дослідження можливостей використання біомаси в угорсько-словацько-українському прикордонному регіоні (Агентство регіонального розвитку і прикордонного співробітництва «Закарпаття»);
 - проект сприяння підприємництву уздовж словацько-українського кордону (Асоціація розвитку малого і середнього бізнесу та інновацій «Ужгород – XXI вік») тощо.
- Розглянемо детальніше деякі з цих проектів.

Так, наприклад, метою *проекту словацько-української транскордонної співпраці у сфері туризму* [5] було підвищення транскордонних туристичних потоків між Закарпаттям та регіоном Нижній Земплін у Словаччині. Бюджет проекту складав 247,155 євро. Період виконання – з 02.08.2006 до 01.10.2007 рр.

Основна діяльність:

- створення спільної мережі туристично-інформаційних центрів та офісів, налагодження обміну інформацією між Україною та Словаччиною у сфері туризму;
- видання туристичного путівника і вказівних табличок;
- проведення конференцій та семінарів;
- проведення міжнародного фестивалю народної культури та фольклору.

Проект виконувала Регіональна туристична асоціація регіону Нижній Земплін (Словаччина).

Партнери проекту: Товариство соціально-культурного розвитку “Панонія” (Україна).

24 липня 2008 року в Ужгородському районі Закарпатської області та в Кошицькому самоврядному краї (Словаччина) розпочався проект транскордонного співробітництва «*Чиста вода*», що фінансується Європейською Спільнотою в рамках Програми «Угорщина – Словаччина – Україна».

Метою проекту є поліпшення стану охорони навколишнього середовища у сфері управління водними ресурсами на транскордонній території трьох держав.

Вартість проекту понад 600 тис. євро. На першому етапі мало вирішуватись питання водовідведення та обладнання очисними спорудами українських сіл Кінчеш, Часлівці і Коритняни з використанням досвіду Кошицького краю (Словаччина).

Спершу делегація Ужгородського району побувала в м. Кошице, де вивчала досвід сусідів. Керівники району, головний санітарний лікар, голови сільських рад познайомилися з технологіями очистки стічних вод, що найбільше використовуються у сільській місцевості Словаччини. А далі почалися постійні контакти між учасниками проекту – семінари, конференції, засідання робочих груп, під час яких до найдрібніших деталей визначалась послідовність кроків до поставленої мети – проводились тренінги щодо створення та управління проектами водовідведення, будівництва очисних споруд, розвитку громад прикордонних регіонів. Цільовою аудиторією цих заходів, які проводилися по обидва боки кордонів, були представники неурядових організацій та громадськості, приватних компаній, комунальних служб, а також органів місцевого самоврядування.

«Словаччина володіє досить великим досвідом очистки води, – розповідає директор Агентства регіонального розвитку і прикордонного співробітництва «Закарпаття» Валерій Грищенко. – Наразі у сільській місцевості Ужгородського району існує значна проблема із очисткою стічних вод. Ми раді, що європейська спільнота у рамках Програми сусідства виділила фінансування на прикордонний регіон, і сподіваємося, що досвід сусідів додасть представникам наших громад знань, впевненості і бажання організувати подібне у себе вдома. І згодом ми, вперше в Ужгородському районі, спільно побудуємо очисні споруди і запровадимо тут успішний європейський досвід» [6].

Досвід перших учасників проекту швидко перейняли й інші місцеві громади.

Проект **ІКАРУС** – *Інтенсифікація комунікації та співробітництва інституцій регіонального розвитку України та Словаччини* [7], – реалізовувався протягом квітня 2009 – листопада 2010 рр. Місцем реалізації проекту були такі регіони: Словаччина – Кошицький край, райони: Собранце та Требішов, мікрорегіони: Коромля, Бороло, Тройгранічіє; Україна – Закарпатська область.

Основна мета проекту – підвищення освітнього рівня місцевих зацікавлених кіл у окремих мікрорегіонах Кошицького краю, що безпосередньо межують з Україною, з метою підвищення зацікавленості у суспільних справах та збільшенні їх спроможності щодо вирішення своїх економічних, соціальних, культурних та екологічних проблем і передача цих навичок українським партнерам через механізм співробітництва.

Результатами проекту стали освітні заходи, аналіз стратегій, розроблення чи вдосконалення стратегій, семінари, стажування українських студентів.

Проект «SUREC» (*серпень 2009 – квітень 2011 рр., 469 960 євро*) [8; 9]

У рамках проекту працювало п'ять команд дослідників у п'яти дослідницьких напрямках:

- Шенген і зовнішній кордон ЄС;
- ENPI і її вплив на взаємовідносини;
- діалог з питань енергетики;
- регіональний розвиток та транскордонне співробітництво;
- європейська безпека, НАТО і Україна.

З 2009 року Дослідницький центр Словацької асоціації зовнішньої політики (RC SFPA) та Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень (NISS) в

м.Ужгороді провели 8 конференцій у регіонах (Ужгород, Пряшів) і в обох столицях (Київ і Братислава). Партнери вивчали питання транскордонного співробітництва, європейської та трансатлантичної безпеки, регіональної співпраці в рамках групи V4 + Україна та відношень між ЄС та Україною. Їх метою було піднесення перспектив максимального наближення України до Європейського Союзу. Крім того, Словацька асоціація зовнішньої політики та Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень в м.Ужгороді разом організували детальне вивчення роботи контрольно-пропускних пунктів і поширюючи інформацію про це, запропонували умови спрощеного перетину кордону, спонсорування зусиль з метою створення уявлення про зазначену сферу діяльності у рамках регіону і ширшого європейського співтовариства.

Великий успіх мав і міжнародний літній університет під назвою «Східна політика: сусідство, ідентичність і безпека», проведений в Пряшеві 12 – 17 липня 2010 року, в якому взяли участь 40 студентів, переважно з України.

Заходи, здійснені в ході реалізації проекту, значною мірою допомогли Україні у зміцненні її потенціалу при веденні переговорів про подальшу реалізацію Угоди про асоціацію між Україною і ЄС, а також інструментів Східного партнерства.

Відмінним секторальним наслідком проекту стала ініціатива створення чотирьох робочих груп експертів, які вже нині допомагають українській владі у підготовці національної позиції в переговорах з ЄС щодо Угоди про асоціацію, зону вільної торгівлі і лібералізацію візового режиму в рамках наступного нашого проекту – Національний конвент України щодо ЄС.

Значна частина проекту охоплювала дослідження у сфері розвитку транскордонної співпраці і ліквідації бар'єрів, пов'язаних з шенгенським кордоном. Крім розроблення експертних висновків, позитивним наслідком є суттєве збільшення співробітництва в прикордонній області.

Багато зроблено і в сфері вивчення можливостей співпраці у питаннях безпеки, навіть всупереч тому, що ця тема на політичному рівні після зміни влади в Україні в 2010 р. відійшла на задній план. У межах проекту досягнуто значних професійних результатів, які стосуються, наприклад, можливостей словацької допомоги при реформуванні Збройних сил України та поліпшення цивільно-військових відношень в Україні, і навіть можливостей і потреб взаємного співробітництва при розбудові системи протиракетної оборони в Європі.

Успішною частиною проекту був трансфер словацького ноу-хау у сфері економічних і соціальних реформ, причому найбільший інтерес української професійної громадськості викликали податкова реформа, фіскальна децентралізація, пенсійна реформа і заходи щодо вирішення економічної кризи. У рамках проекту науковці займалися питаннями, пов'язаними з підтримкою взаємної торгівлі та інвестицій або, наприклад, передачею досвіду з підтримки депресивних зон і побудови промислових і технологічних парків.

Не менш важливим якісним результатом проекту є створення дослідницької співпраці з норвезькими організаціями. Норвезький партнер NUPI Осло вніс до фахової частини проекту альтернативні погляди на зазначену проблематику. Незамінним був внесок норвезьких експертів у професійну дискусію стосовно моделей можливої співпраці і взаємної інтеграції ЄС і України, у тому числі у вирішення проблемних питань щодо зони вільної торгівлі.

За термін реалізації проекту проведено 8 міжнародних конференцій в Україні та Словаччині; видано 5 спільних колективних монографічних досліджень, 13 політичних рекомендацій (policy paper) для владних структур обох країн та 6 newsletter; 53 українських і словацьких експертів та представників Державної прикордонної та митної служб України і Словаччини пройшли стажування із згаданої тематики, як в Україні, так і в Словаччині; проведено

Міжнародний літній університет з тематики європейської інтеграції для студентів обох країн. Загалом до реалізації проекту було залучено більше 1000 учасників по обидва боки кордону.

У рамках Норвезького механізму загалом реалізовано 25 українсько-словацьких проектів, серед яких 2 проекти за партнерської підтримки Асоціації «МАІРР», які визнано успішними та ефективними в сфері розвитку транскордонного співробітництва, а саме [10]:

1. Проект «Зелені полонини – зелена магістраль для розвитку туризму та співпраці». Основний партнер – Агенція регіонального розвитку «Полонина», Українські партнери проекту: Міжнародна асоціація «МАІРР», Молодіжна організація «Екосфера», Великоберезнянська районна рада; словацькі партнери: село Стакчин та Регіональний центр захисту навколишнього середовища, Стакчин.

2. Проект «Вігорлатські вузькоколійки». Основний партнер: Агенція регіонального розвитку «Шірава». Партнери проекту: Міжнародна асоціація «МАІРР», Пряшівська група велосипедистів, Клуб словацьких туристів м.Михайловец, Регіональне відділення асоціації муніципалітетів в м.Собранце, Агенція регіонального розвитку Бороло, Агенція регіонального розвитку «Полонина», Агенція регіонального розвитку в м.Кошице.

У рамках проекту «Зелені полонини – зелена магістраль розвитку туризму та співпраці» розроблено концепцію розвитку туризму і карту «Зелена магістраль туризму», на якій визначені кінні, пішчі, мото- та велосипедні туристичні шляхи і розроблено 8 сателітних проектів, серед яких 2 вже отримали фінансування в рамках Програми ENPI «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна» 2007-2013, а саме: «Європейська школа обміну досвідом» та «Транскордонний парламент».

Новий комунікаційний інструмент розвитку транскордонного співробітництва «Транскордонний парламент», розроблення якого підтримано Європейським Союзом у рамках

програми ENPI «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна» 2007-2013, спрямований на зміцнення існуючих та розвиток нових двосторонніх партнерств. ІСТ-інструмент, що розробляється Агенцією регіонального розвитку «Полонина», запропонований для обміну інформацією та кращими практиками і спрямований на об'єднання інформаційних ресурсів та підвищення потенціалу розвитку транскордонного співробітництва через використання внутрішніх та зовнішніх фінансових ресурсів прикордонних країн, міжнародних фондів, у тому числі, програм Норвезького механізму.

3 січня 2011 року в Закарпатській області розпочалася реалізація українсько-словацького транскордонного проекту *“Освіта про європейські цінності”* [11] в рамках Програми транскордонного співробітництва ЄІСП Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2007-2013 рр.

Мета проекту – налагодити взаємне порозуміння молодих людей і педагогів через програми обміну, будувати взаємні відносини на програмні аспекти для організованих та неформальних методів навчання, орієнтованих на освіту відповідального єврогражданства в спільній Європі.

Партнерами у проекті виступають шкільний інтернат м. Кошице (Кошицький край, Словаччина), а також Центр європейської інтеграції та транскордонного співробітництва (Закарпатська область, Україна).

Реалізація цього проекту дасть учасникам можливості не лише здобуття важливих знань та навичок європейської освіти в інтересах європейських цінностей, але й зустрічей з учнями, студентами та педагогами Словаччини. Водночас проект сприятиме поліпшенню обізнаності молоді, створенню партнерств і багатьох неформальних відносин серед молоді та педагогів, безпосередніх учасників заходів. Створені партнерські зв'язки підтримуватимуться протягом тривалого часу після завершення проекту.

До участі в проекті залучатимуться здібні студенти та педагоги освітніх закладів, які навчаються та працюють у

Закарпатської області і Кошицькому краї, а також відзначені за успіхи в навчанні, науковій і громадській діяльності.

Не менш важливим проектом транскордонного співробітництва України і Словаччини є «*Створення нових транскордонних можливостей: консультування і тренінги для підприємців*» [12]. Термін його реалізації – 2011 – 2013 рр.

Основна мета проекту полягає у сприянні росту економічної незалежності і ділової успішності підприємців прикордонних регіонів Словаччини і України. Головними його завданнями визначено збільшення кількості успішних транскордонних ділових зв'язків та досягнення зростання торговельного обороту.

Проект базується на трьох ключових напрямках діяльності:

1) промоуція та просування можливостей для спільного інвестування бізнес-партнерів прикордонного регіону України і Словаччини;

2) консультаційний супровід транскордонних бізнес-проектів між партнерами України і Словаччини;

3) проведення навчально-практичної тренінгової програми тривалістю 18 місяців, спрямованої на удосконалення навичок підприємців, керівників підприємств та менеджерів середньої ланки для розроблення і впровадження спільних комерційних проектів.

Цього року розпочалася реалізація ще одного проекту в сфері розвитку туризму «*Карпатський регіон як привабливий пункт туристичного призначення*». Його учасниками, крім України (*громадська організація Карпатська фундація – Україна*) та Словаччини (*організація «Кошице – 2013»*), є Румунія (*Карпатська фундація – Румунія, філія Бая-Маре*) і Угорщина (*орган місцевого самоврядування м. Шарошпотока*).

Проект реалізується і фінансується Європейським Союзом у рамках Програми транскордонного співробітництва ЄІСП «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна» 2007 – 2013.

Головна мета проекту – позитивно вплинути на туристичний ринок для збільшення кількості відвідувачів прикордонних територій. Такої мети автори проекту прагнуть досягти шляхом [13; 14]:

- розроблення стратегії транскордонного управління пунктами туристичного призначення і плану дій, які в подальшому будуть впроваджуватися партнерами на місцевому рівні;
- створення неофіційного міжнародного туристичного кластера туризму;
- реалізації партнерських проектів, що сприятимуть подальшому розвитку туристичного продукту регіону;
- проведення міжнародних конференцій з тематики інновацій у сфері туризму;
- розроблення платформи для співпраці ключових гравців туризму в кожній області шляхом об'єднання державного та приватного секторів.

Цільовими групами, які візьмуть участь у реалізації проекту, є державні структури місцевого та обласного рівнів, асоціації, організації, малі та середні підприємства, підприємці та неурядові організації, що працюють у сфері туризму, навчальні установи, що спеціалізується на туризмі. Непрямою цільовою групою, відповідно, є широке коло споживачів туристичних послуг та установи, які беруть участь у розробленні туристичної політики на рівні регіонів.

Виконавці проекту планують здійснити спільне маркетингове дослідження, включаючи брендинг і імідж розвитку туризму, а на його основі розробити навчальну програму.

Вартість цього проекту – **220 000 євро**. Термін виконання – **24 місяці** (з 27.01.2011 по 26.01.2013 рр.).

Зокрема, 20 квітня 2011 року в м. Кошице (Словаччина) була проведена стартова конференція.

Безумовно, виконання такого проекту зможе значно підвищити туристичну привабливість Карпатського регіону і підняти рівень його розвитку на вищій щабель.

Висновки. Таким чином, реалізація спільних проєктів у сфері транскордонного співробітництва, зокрема українсько-словацьких, сприятиме спільності дій учасників транскордонного співробітництва, впровадженню двосторонніх проєктів у галузі освіти і науки, охорони здоров'я та навколишнього середовища, туризму, сільського господарства, в облаштуванні прикордонної інфраструктури, розвитку малого і середнього бізнесу тощо.

Список використаних джерел

1. Транскордонне співробітництво допоможе Україні стати частиною «Європи регіонів» // Україна – Євросоюз у деталях. – 2010. – №3. – 16 с. – С. 2-3.
2. Транскордонне співробітництво: панорама взаємодії // Україна – Євросоюз у деталях. – 2010. – №3. – 16 с. – С. 4-5.
3. ENPI Cross-border Cooperation Strategy Paper 2007-2013: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_cross-border_cooperation_strategy_paper_en.pdf
4. На Закарпатті Євросоюз фінансує 13 проєктів з транскордонного співробітництва: [Електронний ресурс] // Портал «Європейський простір». – Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/view/246690.html>
5. Каталог проєктів-переможців Програми сусідства Угорщина-Словаччина-Україна 2004-2006: [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Програми прикордонного співробітництва ЄІСП «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна». – Режим доступу: www.huskroua-cbc.net/uploads/editors/HUSKUA%20Catalogue.pdf
6. «Чиста вода»: хроніка співпраці // Україна – Євросоюз у деталях. – 2010. – №3. – 16 с. – С.9.

7. Проект ІКАРУС – Інтенсифікація комунікації та співробітництва інституцій регіонального розвитку України та Словаччини: [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Агентства регіонального розвитку та транскордонного співробітництва «Закарпаття». – Режим доступу: www.arr.com.ua/files/sitefiles/projects/prj14.pdf
8. Бенч Владімір. Два роки Словацько-українського дослідницького та навчального центру // SUREC newsletter. – Братислава, 2011. – №2. – С. 1-4.
9. Геір Флікке. Перетин кордонів: SUREC і далі // SUREC newsletter. – Братислава, 2011. – №2. – С. 7-8.
10. Носа Н., Густяк С. Презентація результатів проектів, реалізованих в рамках Норвезького механізму: [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Міжнародної асоціації інституцій регіонального розвитку «МАІРР». – Режим доступу: http://iardi.org/index.php?news_id=128
11. Українсько-словацький транскордонний проект «Освіта про європейські цінності»: [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Центру європейської інтеграції та транскордонного співробітництва. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.org/ua/programs/upbringing-towards-european-values/aboutproject.html>
12. Проект HUSKROUA/0901/037. Створення нових транскордонних можливостей: консультування і тренінги для підприємців: [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Асоціації розвитку малого і середнього бізнесу та інновацій «Ужгород – XXI вік». – Режим доступу: <http://uzhgorod-sme.org/wp-content/uploads/2011/03/Opis-projektu.pdf>
13. Projekt «Karpatský región ako atraktívna turistická destinácia» [Електронний ресурс] // Košice 2013: Európske hlavné mesto kultúry. – Режим доступу: <http://www.kosice2013.sk/sk/karpatsky-region-ako-atraktivna-turisticka-destinacia>
14. Закарпаття – учасник міжнародного проекту

«Карпатський регіон як приваблива туристична
дестинація» [Електронний ресурс] // Карпатські новини.
– Режим доступу: <http://karpatnews.in.ua/news/20755>

*Кампов Л. Степень реализации общих украинско-
словацких проектов трансграничного сотрудничества.*

В статье идет речь о важности выполнения проектов трансграничного сотрудничества для Украины. Дается анализ степени реализации проектов трансграничного сотрудничества при участии Украины и Словакии, их результатов.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, Европейский инструмент соседства и партнерства (ЕИСП), общие украинско-словацкие проекты, программа пограничного сотрудничества, Карпатский регион.